

NOVINARI KAO ODGOVORNE OSOBE KOD POVREDE ČASTI I UGLEDA

Nasl. doc. dr. sc. Mijo Galiot*
Vanesa Brzić Bahun, dipl. iur.**

UDK 342.732(497.5)
<https://doi.org/10.30925/zpfsr.45.1.9>
Ur.: 19. prosinca 2023.
Pr.: 24. veljače 2024.
Pregledni rad

Sažetak

Tema su rada novinari kao odgovorne osobe u kaznenim i građanskim postupcima koji se vode radi zaštite časti i ugleda povrijeđenih informacijom objavljenom u medijima. Stoga je u kratkim crtama izložen odnos prava na zaštitu časti i ugleda i slobode izražavanja s obzirom na posebnu ulogu i položaj novinara. U nastavku su analizirana pravila koja uređuju neposrednu odgovornost novinara posebno u svakom od navedenih postupaka kako bi se utvrdilo je li postojeće zakonodavno rješenje odgovarajuće u shvaćanju i primjeni u sudskoj praksi, a imajući u vidu i izražena načela Europskog suda za ljudska prava. Posebno je obrađeno pitanje potrebe daljnje dekriminalizacije kod kaznenih djela protiv časti i ugleda. Također su analizirane posljedice tumačenja određenih zakonskih odredbi Zakona o medijima i Zakona o obveznim odnosima u sudskoj praksi i njihov utjecaj na pravni položaj novinara uz prijedlog mogućih rješenja uočenih problema.

Ključne riječi: *novinari; medij; odgovornost; pravo na čast i ugled; pravo na slobodu izražavanja.*

1. UVOD

Mediji su moć,¹ a ako ih se zloupotrebljava, mogu postati opasno oruđe protiv čovjeka i njegova dostojanstva, odnosno protiv njegove privatnosti, časti i ugleda.²

* Dr. sc. Mijo Galiot, naslovni docent, Sveučilište u Splitu, Studij Komunikacija i mediji, sudac Općinskog suda u Splitu; galiot1305@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4835-0555>.

** Vanesa Brzić Bahun, dipl. iur., sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu; vanesa.brizic@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0519-1232>.

1 Malović navodi da su mediji i politička institucija, pa ih nazivamo četvrta vlast, koju, za razliku od ostalih triju (izvršne, zakonodavne i sudske) imaju osobe koje nisu ni izabrane niti imenovane na temelju svoje kompetencije što naoko krši načelo demokracije. Stjepan Malović, „Masovno komuniciranje“, u: *Masovno komuniciranje*, ur. Stjepan Malović (Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2014.), 73.

2 Gordana Vilović, *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu 1999.-2000.* (Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2004.), 1.

Svakoj osobi pripada pravo zaštititi svoja povrijeđena subjektivna prava, a kada do te povrede dođe informacijama objavljenim u medijima uvijek je aktualno pitanje kako ta prava mogu zaštititi i tko je osoba koja je za tu povredu odgovorna.

Ta se zaštita može pružiti u kaznenom i građanskom postupku, a kako sudovi pri tome nužno moraju odlučivati o sukobu prava na čast i ugled (privatnost) i prava na slobodu izražavanja obvezni su odredbe domaćih propisa tumačiti u skladu s (Europskom) Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda³ (u daljnjem tekstu: Konvencija) pritom primjenjujući izražena načela Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP).

Države bi trebale u svoja zakonodavstva i praksu uključiti temeljno načelo da je kažnjavanje medija i novinara moguće samo ako za to postoje *osobito jaki razlozi*.

Pritom su novinari u osobito delikatnom položaju. S jedne strane ih vežu etička načela i pravila struke te odgovornost prema osobama o kojima pišu jer se prema zakonodavnom uređenju u Republici Hrvatskoj mogu naći u poziciji odgovorne osobe i u kaznenom i u građanskom postupku. S druge su strane vezani pravilima koja određuje vlasnik medija te uređivačkom politikom redakcije koji odlučuju koji će se prilog novinara objaviti i kako će izgledati.

Upravo stoga se u ovom radu nastoji analizom postojeće normativne podloge i aktualne sudske prakse utvrditi kada neposredno novinar može biti odgovorna osoba (u kaznenom i građanskom postupku), postiže li se kroz navedene postupke pravična ravnoteža sukobljenih prava, bi li u cilju sprječavanja, tzv. *odvraćajućeg* učinka bile potrebne određene promjene u tumačenju postojećih propisa ili je za to nužna zakonodavna intervencija.⁴

Cilj ovog rada nije dati potpuni pregled svih obilježja kaznenih djela protiv časti i ugleda, niti je moguće detaljno i cjelovito obraditi pitanje naknade štete sa svim njezinim pretpostavkama jer bi to opsežnošću daleko prelazilo potrebe ovog rada. Međutim, da bi se bolje razumjela problematika i doneseni zaključci bilo je potrebno u osnovnim se crtama upoznati s navedenim temama, ali s naglaskom na pitanje novinara kao pasivno legitimirane (odgovorne) osobe u oba postupka koja se mogu voditi.

3 Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 1/06.

4 V. Preporuku Komisije (EU) 2022/758 od 27. travnja 2022. o zaštiti novinara i boraca za ljudska prava uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupka, SL 138/30, 17.05.2022.

2. PRAVO NA ČAST I UGLED

Pravo na čast i ugled je osobno, neimovinsko pravo osobe koje je zaštićeno Ustavom Republike Hrvatske,⁵ Zakonom o medijima,⁶ ali i Konvencijom.⁷ Mediji imaju posebnu dužnost poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje (čl. 16. ZM-a).

Iako odnos ovoga prava prema ostalim osobnim, neimovinskim pravima nije sasvim nesporan, Ustav RH i ZM poštovanje i pravnu zaštitu dostojanstva, ugleda i časti (pravo na čast i ugled) stavljaju uz bok poštovanju i pravnoj zaštiti osobnog i obiteljskog života (pravo na privatnost).⁸ Konvencija u čl. 8 izrijeком ne navodi pravo na zaštitu prava na čast i ugled, ali Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP) upozorava da je to pravo zaštićeno čl. 8. u okviru prava na poštovanje privatnoga života.⁹ Pojam *privatni život* širok je pojam koji se ne može iscrpno definirati, a obuhvaća i psihičku dobrobit i dostojanstvo osobe.¹⁰ Međutim, da bi se čl. 8. mogao primijeniti, napad na ugled osobe mora postići određenu razinu ozbiljnosti i biti takav da dovodi u pitanje osobno uživanje prava na privatni život.¹¹

Svakoј osobi (i fizičkoј i pravnoj) pripada pravo na čast i ugled kao izraz poštovanja prema činjenici njihova postojanja ili društvenoj funkciji.¹² Prema normativnom shvaćanju čast valja odrediti kao subjektivno pravo svakoga čovjeka na osobni osjećaj vrijednosti, a ugled kao priznanje ljudskoga dostojanstva drugih u društvu.¹³

- 5 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14. (u daljnjem tekstu: Ustav RH) u čl. 35. određuje: *Svakom se čovjeku i građaninu jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.*
- 6 Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04., 84/11., 81/13., 114/22. (u daljnjem tekstu: ZM) u čl. 7. pod nazivom *Zaštita privatnosti* navodi kako svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, ugleda i časti.
- 7 Čl. 8. st. 1. Konvencije: *Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.*
- 8 Redovito se osobno pravo na čast i ugled smatra osobnim pravom koje je koordinirano s ostalim osobnim pravima, npr. pravom na privatnost, ali se katkad susrećemo i sa shvaćanjima po kojima bi pravo na čast i ugled bilo subordinirano pojmu prava na privatnost. Nikola Gavella, *Osobna prava* (Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000.), 174.
- 9 ESLJP je u svojoj sudskoj praksi utvrdio načela u vezi sa zaštitom koju čl. 8. Konvencije jamči pravo na čast i ugled kao dijelu prava na poštovanje privatnog života i to u odluci ESLJP, Von Hannover protiv Njemačke (br. 2), br. zahtjeva 40660/08 i 60641/08 od 7. veljače 2012. Ta su načela nakon toga ponovljena u više odluka pa tako u Axel Springer AG protiv Njemačke, br. zahtjeva 39954/08 od 7. veljače 2012; Petrie protiv Italije, br. zahtjeva 25322/12 od 18. svibnja 2017; Sanchez Cardenas protiv Norveške, br. zahtjeva 12148/03 od 4. listopada 2007. i dr.
- 10 ESLJP, Miljević protiv Hrvatske, br. zahtjeva 68317/13 od 25. lipnja 2020.
- 11 ESLJP, Delfi AS protiv Estonije, br. zahtjeva 64569/09 od 16. lipnja 2015; ESLJP, Narodni list d.d. protiv Hrvatske, br. zahtjeva 2782/12 od 8. studenog 2018. i dr.
- 12 Vesna Alaburić i Emil Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju* (Zagreb: VIV inženjering, 2000.), 37.
- 13 U hrvatskoј literaturi prevladava shvaćanje da pojam časti i ugleda valja odrediti normativno. Osim normativnog shvaćanja postoji i faktično prema kojem se čast u užem smislu određuje

Jedno od ograničenja slobode izražavanja s kojim se mediji često susreću, zasigurno je područje u kojem se medijskim izvješćivanjem može narušiti dostojanstvo, ugled i čast neke osobe.¹⁴ Stoga se i kod te povrede zbog potencijalno štetnih informacija objavljenih u medijima radi o sporu u kojem se sukobljavaju, s jedne strane, pravo na zaštitu privatnosti, časti, ugleda i dostojanstva, a s druge pravo na slobodu izražavanja.

Riječ je o pravima koja zaslužuju jednaku zaštitu¹⁵ te je zadatak sudova postići pravičnu ravnotežu tih prava. U slučajevima koji zahtijevaju vaganje između tih dviju vrijednosti ishod za osobu koja tvrdi da joj je nečijim javnim istupom povrijeđeno dostojanstvo, čast ili ugled, u načelu, treba biti jednak kao da se odlučuje o prigovoru povrede slobode izražavanja.¹⁶

Pri razrješavanju toga sukoba nužno je imati na umu jedno od temeljnih pravnih načela, a to je da se primjenom jednog prava ili slobode ne smije ugroziti ili ukinuti neko drugo pravo i sloboda, nego se svako pravo i sloboda u određenoj mjeri ograničuje kako bi opstalo i ono drugo pravo ili sloboda.¹⁷

ESLJP je u nizu presuda koje se odnose na pravo na slobodu izražavanja upozoravao da je sloboda izražavanja jedno od temeljnih načela demokratskoga društva i jedan od osnovnih uvjeta za njegov napredak. Pravo na slobodu izražavanja ne odnosi se samo na *informacije* ili *ideje* koje su blagonaklono prihvaćene ili se ne smatraju uvredljivima ili ne izazivaju nikakvu reakciju, nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. To zahtijevaju pluralizam, tolerancija i slobodoumlje bez kojih nema demokratskog društva.¹⁸

Ipak, pravo na slobodu izražavanja nije apsolutno pravo. Kako ostvarivanje slobode izražavanja obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni. Ta ograničenja¹⁹ moraju biti strogo tumačena, a potreba za njima mora biti uvjerljivo utvrđena. Dužnosti i odgovornosti odnose se i na medije kada se radi o napadu na ugled određene osobe i kršenju *prava drugih*, čak i kada je riječ o pitanjima od ozbiljnoga javnog interesa. Stoga *trebaju postojati posebni razlozi prije nego što mediji mogu biti oslobođeni svoje uobičajene obveze*

---

kao subjektivni osjećaj vrijednosti, a ugled kao realno postojeća predodžba o vrijednosti pojedinca u očima drugih. Problem faktičnog poimanja časti i ugleda jest u tome što subjektivni osjećaj vlastite vrijednosti može više ili manje odstupati od zbiljske vrijednosti, dok faktični ugled u društvu može biti neprimjereno dobar ili neprimjereno loš. Postoji i mišljenje da rješenje problema pojmovnog određenja časti i ugleda treba tražiti u kombiniranju faktičnog i normativnog shvaćanja. V. Igor Bojanić, „Kaznena djela protiv časti i ugleda *de lege lata* i moguće promjene *de lege ferenda*“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 17, br. 2 (2010): 628.

14 Ilija Musa, *Medijsko pravo, sloboda izražavanja u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj* (Mostar: Školska naklada, 2017.), 241.

15 Sloboda izražavanja zaštićena je čl. 10. Konvencije, čl. 38. Ustava RH te čl. 3. ZM-a.

16 ESLJP, Narodni list protiv Hrvatske, para. 55.

17 Tako i Županijski sud u Velikoj Gorici, Gž-1474/2019 od 16. siječnja 2020.

18 ESLJP, Morice protiv Francuske, br. zahtjeva 29369/10 od 23. travnja 2015; ESLJP, Bedat protiv Švicarske, br. zahtjeva 56925/08 od 29. ožujka 2016.

19 Čl. 10. st. 2. Konvencije, čl. 16. Ustava RH i čl. 3. st. 3. ZM-a.

provjeravanja činjeničnih izjava koje klevetaju privatne osobe.²⁰

U predmetima koji se odnose na suprotstavljanje prava na čast i ugled i prava na slobodu izražavanja od sudova se očekuje da provedu test razmjernosti između tih dvaju prava u skladu s kriterijima utvrđenima u sudskoj praksi ESLJP-a, koji uključuju utvrđivanje je li ograničenje slobode izražavanja prijeko društveno potrebno, je li ono razmjerno legitimnom cilju te da za to ograničenje navede relevantne i dostatne razloge.²¹ Vrsta sankcije također može biti odlučna u ocjeni je li miješanje u nečije pravo na slobodu izražavanja bilo nužno u demokratskom društvu.²²

3. PRAVA I DUŽNOSTI NOVINARA

Kada je informacijom objavljenom u mediju povrijeđeno nečije zaštićeno dobro govori se o nastanku odnosa odgovornosti.²³ Zaštita povrijeđenog dobra može biti kaznenopravna i građanskopravna te obje stoje na raspolaganju povrijeđenoj osobi, pa ovisi o njezinoj volji hoće li se služiti jednom ili drugom ili ipak s obje.²⁴

Zahtjevi za zaštitu s obzirom na različite oblike mogu biti usmjereni prema različitim osobama, pa tako i prema novinarima.

Novinari²⁵ su po prirodi stvari važan dio medija jer obavljajući glavnu djelatnost medija određuju i njegov sadržaj.²⁶ Uživaju, kao i mediji, posebnu zaštitu prava na slobodu izražavanja zbog svoje iznimno važne društvene funkcije opskrbljivača javnosti svim informacijama od javnog interesa i, tzv. *javnog psa čuvara*. Ukratko, svako kažnjavanje medija i novinara zbog objavljivanja informacija ili iznošenja

20 ESLJP, Mesić protiv Hrvatske (br. 2), br. zahtjeva 45066/17 od 30. svibnja 2023.

21 ESLJP je u predmetu Axel Springer AG protiv Njemačke naveo sljedeće okolnosti prema kojima načelno ocjenjuje je li u konkretnom slučaju postignuta pravična ravnoteža između sukobljenih prava: doprinos raspravi u javnom interesu, u kojoj je mjeri osoba poznata javnosti i kakav je sadržaj danih izjava, prethodno ponašanje osobe na koju se izjava odnosi, metode prikupljanja informacija i njihova provjerljivost, sadržaj, oblik i posljedice objavljene informacije, ozbiljnost dosuđene sankcije i obeshrabrujući učinak (tzv. engl. *chilling effect*).

22 ESLJP, Jurišić protiv Hrvatske, br. zahtjeva 79584/12 od 8. veljače 2018.

23 *Devetnaesto i dvadeseto stoljeće ljudski je rod potrošio i na borbu da se medijima osigura sloboda izveščivanja. Čini se da će XXI stoljeće ljudski rod potrošiti na borbu s medijima da se tako stečenom slobodnom koriste odgovorno*. V. Ivica Crnić, *Odštetno pravo* (Zagreb: Zgombić i partneri, 2008.), 377.

24 Zbog povrede časti, dostojanstva i/ili ugleda oštećenici mogu zahtijevati različite oblike zaštite: 1. zaštitu u kaznenom postupku, 2. naknadu imovinske štete, 3. naknadu neimovinske štete, 4. objavljivanje ispravka informacije, 5. objavljivanje isprike, 6. povlačenje izjave kojom je povreda učinjena. Čl. 1099. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22. (u daljnjem tekstu: ZOO) i 7. objavljivanje priopćenja o odluci iz koje proizlazi neopravdanost prijašnje osude ili neosnovanost uhićenja (čl. 55. ZM-a). V. Gavella, *Osobna prava*, 183.

25 Novinar je fizička osoba koja se bavi prikupljanjem, obradom, oblikovanjem ili razvrstavanjem informacija za objavu putem medija te je zaposlena kod nakladnika na temelju ugovora o radu ili obavlja novinarsku djelatnost kao samostalno zanimanje, u skladu sa zakonom (čl. 2. st. 1. t. 7. ZM-a).

26 Vladimir Vodinić, *Pravo masmedija* (skripta, Beograd: Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, 2003.), 47.

mišljenja o javnim osobama i pitanjima od legitimnoga javnog interesa, koje bi ih moglo odvratiti od sudjelovanja u javnoj debati, ESLJP će najstrože ispitati i mora, u svakom slučaju, biti opravdano *osobito jakim razlozima*.²⁷

Međutim, sloboda medija (sloboda novinara kao medijskih djelatnika) danas je sve više ograničena jednim novim standardom - obvezom postupanja u skladu s pravilima novinarske struke. Riječ je o, tzv. *novinarskoj pažnji*. Propust te pažnje također je i osnova za pravnu odgovornost medija. Dužna se pažnja prekoračuje samo onda kada se uz pažljivo postupanje mogla izbjeći informacija koja podliježe pravilima o ograničavanju medijskih sloboda. Standarde *novinarske pažnje* moraju, ponajprije izgraditi sami novinari, a tek su na drugom mjestu tu sudovi.²⁸

Dužnost je i pravo novinara istražiti nepravilnosti i o njima izvijestiti javnost, kako bi se one ispravile i javnost znala što se zbiva. Novinaru je potrebna sloboda i pravo pristupa informacijama kako bi kvalitetno obavio svoj posao. Tu slobodu omogućuje demokratsko društveno uređenje, a profesionalni standardi određuju način kako se prikupljaju i objavljuju informacije.²⁹

Međutim, zaštita prava novinara na širenje informacija o pitanjima od općeg interesa zahtijeva djelovanje u dobroj vjeri i da na temelju točne činjenične osnove pružaju *točne i pouzdane* informacije.³⁰ Novinari se trebaju držati načela profesionalne etike i društvene odgovornosti da objavljenim informacijama ne nanose štetu časti, ugledu i pravima drugih, a pravo stupa na scenu kada se prekrše prava drugih u tolikoj mjeri da nastupe štetne posljedice.³¹

Malović definira profesionalne standarde izvještavanja kroz sljedeće kategorije: istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost i nepristranost. Istinitost je temelj novinarstva. Većina novinarskih udžbenika uopće ne definira istinitost jer se o njoj ne raspravlja. Vijest je ili istinita ili nije vijest. Definicija uravnoteženog izvještavanja nedvosmisleno zahtijeva od novinara prikazivanje svih strana u sukobu ili događaju o kojem pišu.³²

Međutim, u medijima se kao glavni novinarski standard nametnuo profit koji se ne može ostvariti ozbiljnim novinarstvom, već samo senzacionalističkim. Pa tako *urednici, svojim voljom, okreću listove uređivačke politike i objavljuju ono što se prodaje*.³³

Kako su upravo novinari ti koji proizvode medijske proizvode koji se potvrđuju

27 Vesna Alaburić, *Sloboda izražavanja u praksi Europskog suda za ljudska prava* (Zagreb: Narodne novine, 2002.), 62.

28 Aldo Radolović, „Odnos prava osobnosti i medijskog prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28, br. 1 (2007): 17.

29 Stjepan Malović, „Ima li granice slobodi medija?“, *Politička misao* 41, br. 1 (2004): 32.

30 ESLJP, Pedersen i Baadsgaard protiv Danske, br. zahtjeva 49017/99 od 19. lipnja 2003; ESLJP, Mesić protiv Hrvatske, para. 65.

31 Đorđe Obradović, „Ljudska prava i sloboda govora“, *Medijski dijalozi* br. 4 (2009): 148.

32 Stjepan Malović, *Osnove novinarstva* (Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005.), 19, 37, 38.

33 Stjepan Malović, *Senzacionalizam, potreba tržišta, nemoć novinara ili imperativ profita?*, pristup 2. prosinca 2023., <http://www.media.ba/menadzment-novinarstvo/senzacionalizam-potreba-trziste-nemoc-novinara>.

na tržištu³⁴ njihova je odgovornost dvostruka: prema onima koji kontroliraju medije, ali i prema najširoj javnosti.³⁵

Iako se profesionalna autonomija novinara štiti odredbom koja im daje pravo odbiti pripremiti, napisati ili sudjelovati u oblikovanju priloga čiji se sadržaj protiv pravilima novinarske struke i etike (čl. 28. st. 1. ZM-a), ne smije se zaboraviti da je egzistencijalna sigurnost ključni preduvjet za slobodu svake vrste, pa i one medijske.³⁶

4. KAZNENA ODGOVORNOST

4.1. Kaznena djela protiv časti i ugleda

Kaznenopravna zaštita tradicionalni je put zaštite časti i ugleda koji je stariji od građanskopravnoga.³⁷ Zahvati u osobna dobra redovito su kriminalizirani, pa oštećenik može dobiti zadovoljštinu i time što će počinitelj protupravne povrede nekoga njegova osobnog dobra biti kažnjen.³⁸

Kaznena djela protiv časti i ugleda propisana su u Glavi XV. Kaznenog zakona³⁹ i izviru iz čl. 35. Ustava RH, a trenutačno uključuju uvredu (čl. 147. KZ/11) i klevetu (čl. 149. KZ/11), dok je kazneno djelo teškog sramoćenja brisano 2019. godine.⁴⁰ Za ta je kaznena djela svojstveno da se njima napada čast (osjećaj unutarnje vrijednosti - uvreda) i ugled (poštovanje pojedinca u sredini u kojoj živi - kleveta).⁴¹

Kod svakog od navedenih kaznenih djela propisano je strože kažnjavanje ako je djelo počinjeno putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je takav napad postao pristupačan većem

34 Mediji žive od oglasa, a čitanost, slušanost i gledanost samo dižu cijenu i privlače marketinške tvrtke. V. Stjepan Malović, „Uloga novinara u društveno odgovornom poslovanju“, *Medijska istraživanja - Politička misao* 42, br. 4 (2005): 92.

35 Malović, „Uloga novinara“, 93.

36 Jasmina Popović, „Nema slobodnih novinara“, *Medijska istraživanja* 6, br. 2 (2000): 133.

37 Kaznenopravna zaštita bila je uvedena da bi se njome nadomjestila osveta i izbjegli, nekada uobičajeni, dvoboji kojima se željelo *sprati okaljanu čast*. Kazna se redovito sastojala u novčanoj kazni (globi), koju bi se, barem djelomično, plaćalo oštećenome. To je, čini se, korijen iz kojega je kasnije izniklo pravo oštećenoga da mu štetnik dade novčanu satisfakciju (naknadi nematerijalnu štetu) zbog povrede njegova dostojanstva, časti i ugleda, ali se i zadržalo pravo oštećenika da ishodi kaznu za povreditelja svoje časti i ugleda. V. Gavella, *Osobna prava*, 183.

38 Gavella, *Osobna prava*, 57.

39 Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23. (u daljnjem tekstu: KZ/11).

40 Kazneno djelo teškog sramoćenja koje se do 2015. godine zvalo *sramoćenje* brisano je čl. 11. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 13. prosinca 2019. godine (Narodne novine, br. 126/19.).

41 U kaznenom zakonodavstvu formalno je prihvaćen, tzv. dualistički koncept pojma časti, pri čemu čast u širem smislu obuhvaća čast u užem smislu te ugled kao dva aspekta jednoga jedinstvenog zaštićenog pravnog dobra. Oba leksema istodobno označavaju sastavnice pojma ljudskog dostojanstva. Željko Horvatić, Davor Derenčinović i Leo Cvitanović, *Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije* (Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.), 134.

broju osoba (čl. 147. st. 2. KZ/11 i čl. 149. st. 2. KZ/11).

Ta se kaznena djela progone po privatnoj tužbi (čl. 150. st. 1. KZ/11), što znači da o volji oštećenika ovisi hoće li za obranu svoje časti i ugleda izabrati kazneni postupak.⁴² Zakonodavac je 2006. godine⁴³ ukinuo mogućnost izricanja kazne zatvora za sva kaznena djela protiv časti i ugleda. Propisivanje isključivo novčanih kazni ujedno je iznimka u kaznenom zakonodavstvu uopće, jer je novčana kazna (kao sporedna) propisana za sva druga kaznena djela alternativno.⁴⁴

4.1.1. *Uvreda*

Uvreda je negativni vrijednosni sud o određenoj osobi. Vrijednosni sud je iskaz kojim se izražava mišljenje, prosudba ili stajalište o drugoj osobi (fizičkoj ili pravnoj) u pogledu njezina materijalnog, moralnog ili duhovnog svojstva ili statusa.⁴⁵ Kako bi se moglo razlikovati je li riječ o izjavi o činjenicama ili o vrijednosnom sudu, nužno je uzeti u obzir okolnosti svakog slučaja i *opći ton* (engl. *general tone*) izjave o kojoj je riječ, imajući u vidu da će tvrdnje o temama od javnog interesa u pravilu biti vrijednosni sudovi, a ne izjave o činjenicama.⁴⁶

Inkrimirana je samo namjerna uvreda. Počinitelj mora biti svjestan uvredljivog sadržaja svoje izjave, znaka ili djela. Redovito će postojati, ali nije neophodno, posebna namjera vrijeđanja (lat. *animus iniurandi*).⁴⁷ Izjava mora biti ozbiljna jer ako se smisao i oblik izjave očito ne poklapaju, nema bića kaznenog djela.⁴⁸

4.1.2. *Kleveta*

Predmet kaznenog djela klevete je činjenica⁴⁹ koja se iznosi ili pronosi kao istinita iako ne odgovara stvarnosti te je kazneno djelo dovršeno kada je klevetničku izjavu čula, vidjela ili na drugi način saznala treća osoba. Iznositi znači izjavljivati svoju spoznaju o nečemu, a prenositi znači iznositi tuđe tvrdnje, koje je počinitelj saznao od druge osobe. Kleveta mora biti toliko ozbiljna da na temelju objektivne

42 Gavella, *Osobna prava*, 184.

43 Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 71/06.) od 28. lipnja 2006. koji je stupio na snagu 1. listopada 2006. Tada je bio na snazi Kazneni zakon iz 1997. godine, Narodne novine, br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05 (u daljnjem tekstu: KZ/97).

44 Horvatić, Derenčinović i Cvitanović, *Kazneno pravo*, 154.

45 Šime Pavlović, *Kazneno pravo* (Rijeka: Libertin naklada, 2015.), 742.

46 Tako u presudi ESLJP, Morice protiv Francuske, br. zahtjeva 29369/10 od 23. travnja 2015.

47 Tako i Vrhovni sud Republike Hrvatske, KŽ-1484/69 od 9. travnja 1970. (citirano iz Pavlović, *Kazneno pravo*, 741).

48 Željko Horvatić i Zvonimir Šeparović, *Kazneno pravo posebni dio* (Zagreb: Masmedia, 1999.), 230.

49 Činjenica je sve ono iz prošlosti ili sadašnjosti što je iskustvom potvrđeno da postoji ili da se događa; to su uglavnom događaji, stanja, ljudske radnje, pojave, osobine i odnosi.

ocjene može škoditi časti ili ugledu⁵⁰ oklevetane osobe.⁵¹

Novo uređenje kaznenog djela klevete u hrvatskom zakonodavstvu sužava kažnjivi opseg ove inkriminacije isključivo na situacije kada je riječ o objektivno neistinitim činjenicama. Na subjektivnoj se strani traži da je počinitelj *tempore criminis* znao za neistinitost činjenične tvrdnje koju je iznosio ili pronosio, što znači da se može počinuti samo s izravnom namjerom⁵² koja postoji kada je osoba svjesna obilježja kaznenog djela i hoće i/ili je sigurna u njihovo ostvarenje (čl. 28 st. 3. KZ/11).⁵³

Na jasnu namjeru može upućivati izbor riječi, ozbiljnost sadržaja, kao i prigoda koju je upotrijebio. Naime, kleveta mora biti ozbiljnoga značenja, jer se kao klevetničke tvrdnje neće uzimati one koje znače ozbiljna pretjerivanja izrečena u šaljivom tonu i sl.⁵⁴

4.2. Novinar kao odgovorna osoba

Kaznena djela protiv časti i ugleda mogu se počinuti i u obavljanju novinarskog posla, a ako su počinjena putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže (dakle, putem medija) predstavljaju teži oblik tih kaznenih djela.⁵⁵ Postupci se najčešće pokreću protiv autora - novinara.⁵⁶

Međutim, novinari su u pravilu dio neke medijske kuće za koju sastavljaju novinarske priloge (na temelju ugovora o radu, obavljanja novinarske djelatnosti kao

50 Radi se o kaznenim djelima ugrožavanja, a ne povrede časti i ugleda osobe, kao objekta radnje te za postojanje kaznenog djela nije odlučno osjeća li se oštećenik povrijeđenim. Čast i ugled u kaznenom pravu nisu faktički nego normativni pojmovi koji postoje kao zahtjev za poštovanje. V. Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 70.

51 Pavlović, *Kazneno pravo*, 740.

52 U KZ/11 izmijenjeno je kazneno djelo klevete na način da se u zakonskom opisu navodi: *tko pred drugim za nekog iznese ili prenese neistinitu činjeničnu tvrdnju koja može naškoditi časti ili ugledu znajući da je neistinita*. U KZ/97 nije bilo opisano *znajući da je neistinita*, što implicira da se ranije ovo kazneno djelo moglo počinuti s izravnom i neizravnom namjerom. Po sada važećem KZ/11 ovo se kazneno djelo može počinuti isključivo s izravnom namjerom. Horvatić, Derenčinović i Cvitanović, *Kazneno pravo*, 154.

53 Tako i Županijski sud u Varaždinu, KŽ-491/16 od 11. siječnja 2017.

54 Pavlović, *Kazneno pravo*, 740.

55 Prema podatcima Državnog zavoda za statistiku (koji nisu ažurirani već se posljednji dostupni podatci odnose na 2019. godinu) od 2015. do 2019. za teže oblike kaznenih djela i to za kazneno djelo uvrede iz čl. 147. st. 2. KZ/11 osuđeno je 59 osoba (2015. - 12, 2016. - 15, 2017. - 10, 2018. - 8, 2019. - 14), a za kazneno djelo klevete iz čl. 149. st. 2. KZ-a osuđeno je 109 osoba (2015. - 33, 2016. - 26, 2017. - 23, 2018. - 12, 2019. - 15). Pri tome se ne može utvrditi broj slučajeva u kojima je osuđena osoba bila novinar. *Državni zavod za statistiku*, pristup 1. studenog 2023., <https://dzs.gov.hr>.

56 KZ/11 ne određuje tko može biti počinitelj kaznenih djela uvrede i klevete pa to može biti bilo tko, tko uvrijedi drugoga ili za nekoga iznese ili pronese neistinitu činjeničnu tvrdnju. Na isti način moguću odgovornu osobu određuju i neka komparativna zakonodavstva, pa tako i njemački Kazneni zakon (§ 185-193. StGB-a). Kod kaznenog djela klevete (§ 186. StGB-a) okrivljenik se može osloboditi dokazujući točnost te činjenice. Stoga se u području medija treba paziti na temeljno interesno pravo iznošenja istine prema § 193. StGB. V. Frank Fechner, *Medienrecht* (Tubingen: UTB, 2021.), 73.

samostalnog zanimanja ili na temelju nekoga drugog pravnog posla), a koji su osnova uspješnog obavljanja djelatnosti te medijske kuće. U tom smislu novinari mogu biti i odgovorne osobe jer je taj pojam vezan uz fizičku osobu kojoj je izričito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe (čl. 87. st. 6. KZ/11).⁵⁷

Novinari po naravi stvari mogu odgovarati samo za one informacije koje su njihovo autorsko djelo. Oni ne uređuju medij i ne odlučuju o tome koji će se prilog objaviti, kakva će biti njegova urednička obrada, pa u tom smislu nisu potpuno samostalni i neovisni jer ovise o uređivačkoj koncepciji medijske kuće.

Radolović navodi da se proces postupnoga gašenja kaznene odgovornosti medija ogleda između ostalog i u tome što je u gotovo svim sustavima sve vidljivija tendencija da subjekt kaznene odgovornosti treba biti nakladnik (vlasnik medija), a ne novinari kao medijski djelatnici.⁵⁸

Pitanje kaznene odgovornosti nakladnika (vlasnika medija), koji se u pravilu pojavljuju kao pravne osobe, složeno je pitanje koje zaslužuje detaljniju obradu što u ovom radu zbog prostorne ograničenosti nije moguće, ali za potrebe ove teme koja se ponajprije odnosi na odgovornost novinara, nužno je istaknuti da Zakon o kaznenom postupku⁵⁹ ne isključuje mogućnost kaznene odgovornosti pravne osobe koja će se kazniti za kazneno djelo odgovorne osobe ako se njime povređuje neka dužnost pravne osobe ili je njime pravna osoba ostvarila ili trebala ostvariti korist za sebe ili drugoga. Pod tim uvjetima kaznit će se za kazneno djelo odgovorne osobe⁶⁰ kojima je povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe i ako je do počinjenja kaznenog djela došlo zbog propuštanja nadzora ili kontrole odgovorne osobe koja vodi poslove pravne osobe. U tom se slučaju odgovornost pravne osobe temelji na krivnji odgovorne osobe.⁶¹

Stoga bi načelno i kod kaznenih djela protiv časti i ugleda postojala mogućnost pokretanja kaznenog postupka protiv nakladnika umjesto protiv novinara s obzirom na to da je riječ o odgovornim osobama. Iako bi se i time kaznenopravna represija u određenoj mjeri pomaknula s novinara prema onima koji stvarno obnašaju moć, ona ipak ne bi potpuno nestala jer sadašnje zakonodavno uređenje ne isključuje mogućnost kaznene odgovornosti novinara.⁶²

57 Tako i Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-Us 44/2018. od 28. veljače 2019.

58 Radolović, „Odnos prava osobnosti i medijskog prava“, 26.

59 Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20., 80/22. (u daljnjem tekstu: ZKP/08).

60 Odgovorna osoba je fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je na bilo kojoj razini povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe (čl. 4. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine, br. 151/03., 110/07., 45/11., 143/12., 114/22., 114/23.).

61 Čl. 3. i 5. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela.

62 Ni u Francuskoj, koja i nadalje ima kaskadnu odgovornost u slučaju kaznenih djela počinjenih putem pisanog tiska, nije potpuno isključena mogućnost kaznene odgovornosti autora (novinara), već je ona supsidijarna. Naime, čl. 42. Zakona iz 1881. godine određuje da će: *biti odgovorni, kao glavni počinitelji, kaznama koje predstavljaju suzbijanje zločina i prekršaja počinjenih putem pisanog tiska: 1) direktori publikacija ili izdavači, 2) u nedostatku toga autori, 3) u odsutnosti autora tiskari, 4) u nedostatku tiskara, prodavači, distributeri. V.*

4.3. Slučajevi u kojima nema odgovornosti novinara

Sudska praksa pokazuje da je u slučaju kaznenih djela protiv časti i ugleda počinjenih putem medija pravilo da se kazneni postupak pokreće upravo protiv novinara.

Međutim, postoje slučajevi u kojima novinar neće biti odgovoran, iako je prilogom objavljenim u mediju počinjeno kazneno djelo.

4.3.1. Promjena smisla programskog sadržaja u postupku uredničke obrade

Za kazneno djelo počinjeno objavljenim prilogom, smisao kojega je promijenjen u postupku uredničke obrade, a koji je objavljen pod imenom autora bez njegove suglasnosti, neće odgovarati naznačeni autor⁶³ jer takav prilog (programski sadržaj) ne smije biti objavljen, a ako ipak bude objavljen za njega odgovara glavni urednik (čl. 29. ZM-a).

4.3.2. Uvredljiva ili klevetnička izjava sadržana u dijelu programskog sadržaja koji je dio uredničke obrade

Urednička obrada i prilog po naravi stvari nisu istovjetni već se uredničkom obradom ukazuje na najvažniji, najzanimljiviji, najintrigantniji dio izvješća (ili bilo kojega drugog priloga).⁶⁴ Glavni urednik odgovoran je, u skladu sa zakonom, za sve objavljene informacije, a njegova se odgovornost odnosi i na uredničku obradu objavljene informacije (izbor naslova, podnaslova, teksta ispod fotografije i sl.).⁶⁵ Ako novinar kao autor nije sudjelovao u odlučivanju o tome kakva će biti urednička obrada njegovog priloga, a inkriminirana izjava se nalazi upravo u tom dijelu, za nju ne može odgovarati novinar jer ju nije sastavio, a niti odlučio objaviti.

Emmanuel Derieux, *Le droit des medias* (Paris: Dalloz, 2019.), 114.

Komentari emitirani uživo ostaju odgovornost njihova autora. Direktor izdanja će biti kazneno gonjen kao glavi autor kada je inkriminirana poruka bila predmet snimanja prije svoje javne objave (čl. 93/3 Zakona br. 82-652 od 29. srpnja 1982.). Čak i kada se direktor izdanja goni kao glavni autor, autor spornih izjava može se kazneno goniti kao pomagač (i snositi iste kazne). V. Emmanuel Dreyer, *Responsabilites civile et penale des medias, Presse. Television. Internet*. (Paris: LexisNexis, 2011.), 233-234.

Zanimljivo je primijetiti da je i u Republici Hrvatskoj postojala, tzv. *kaskadna odgovornost* glavnog urednika za sadržaj tekstova koji su napisali drugi novinari, a koja je bila predviđena čl. 48. KZ/97 ako je autor bio nepoznat, ako je objavljena bez pristanka autora ili su postojale stvarne ili pravne smetnje za pokretanje kaznenog postupka protiv autora. Ta je odredba brisana Zakonom o izmjenama i dopunama KZ/97 od 1. listopada 2004., Narodne novine, br. 105/04.

63 Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 46.

64 Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 90.

65 Čl. 24. st. 2. ZM-a.

4.3.3. *Uvredljiva ili klevetnička izjava dana unutar autoriziranog intervjua*

Za izjave dane u autoriziranom intervjuu primarno odgovara intervjuirana osoba. Autorizacija je potvrda autentičnosti izjave ili razgovora namijenjenog objavljivanju dana u pisanom ili usmenom obliku ako postoji tonski zapis o usmenoj autorizaciji (čl. 2. st. 1. ZM-a) te sprječava (novinara ili urednika) naknadno mijenjanje smisla izjava intervjuiranoga ili eventualno *dopisivanje*.⁶⁶ Pritom je bitno utvrditi na koji je način novinar pripremio prilog i je li pokušao uspostaviti ravnotežu u odnosu na iznesene tvrdnje.

ESLJP navodi da je izvještavanje temeljeno na intervjuiima, jedno od najvažnijih sredstava koje omogućuje tisku ispunjavanje njegove životne zadaće *javnoga psa čuvara*. Kažnjavanje novinara zbog pomaganja u širenju izjava drugih osoba u intervjuu, ozbiljno bi omelo tisak u pridonošenju javnoj raspravi o pitanjima od javnog interesa, pa se ne može podržati osim ako za to ne postoje osobito jaki razlozi.⁶⁷

4.4. *Isključenje protupravnosti kod kaznenog djela uvrede*

Kazneni zakon je moguću kaznenu odgovornost za kazneno djelo uvrede u obavljanju novinarske djelatnosti podvrgnuo posebnom režimu, zbog čega se povreda časti i ugleda i kaznenopravna zaštita tih vrijednosti povlači pred slobodom znanstvenoga, književnog, umjetničkog stvaralaštva, žrtvuje se radi obavljanja službene dužnosti, političke ili druge javne ili društvene djelatnosti ili u novinarskom poslu ili u obrani nekog prava ili zaštiti opravdanoga javnog interesa (čl. 148.a KZ/11).⁶⁸

Time se između ostalog štiti pravo na slobodu izražavanja jer: *javna riječ o javnim problemima ne smije biti ograničena, ona je ponekad oštra i neugodna, ali i takva vrsta govora mora biti zaštićena ukoliko se poštuje sloboda tiska zajamčena Ustavom. U suprotnom sloboda javne riječi bila bi ograničena, jer bi zbog straha od kaznenopravne reakcije novinar mogao biti pod autocenzurom*.⁶⁹

To znači da čl. 148.a KZ/11 afirmira ustavno načelo slobode mišljenja i izražavanja misli, pa će sud isključiti protupravnost kada ocijeni da sloboda mišljenja ima prednost pred zaštitom časti.⁷⁰ Ipak se u kritiziranju treba postupati s osjećajem odgovornosti i dužnom pažnjom,⁷¹ jer ako se prekoračenje te granice može pripisati namjeri omalovažavanja, tada može doći do kaznene odgovornosti autora kritike.⁷²

66 Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 6.

67 Presude ESLJP, Jersild protiv Danske, br. zahtjeva 15890/10 od 23. rujna 1994. i ESLJP, Pedersen i Baadsgaard protiv Danske.

68 Pavlović, *Kazneno pravo*, 734.

69 Županijski sud u Karlovcu, Kž-435/06 od 26. svibnja 2008.

70 Petar Novoselec, „Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 66, br. 4 (2016): 461.

71 Kritika ne smije ostavljati dojam osobne netrpeljivosti i nepostojanja u njima onog potrebnog odmaka, one objektivne distance, koja mora biti svojstvena ozbiljnoj kritici i nečijega znanstvenog opusa i nečijih političkih stavova. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III-203/1997 od 8. travnja 1998.

72 Pavlović, *Kazneno pravo*, 735.

Ranije je zakonodavstvo dopuštalo isključenje protupravnosti i u slučaju ostvarivanja bića kaznenog djela klevete, međutim, ta je mogućnost u KZ/11 napuštena jer je ocijenjena kao legalizacija prava na laž.⁷³

4.5. *Postoji li potreba za dekriminalizacijom*

Vijeće Europe u Rezoluciji br. 1577 od 4. listopada 2007.⁷⁴ zauzelo je stajalište da je bez odlaganja potrebno ukidanje zatvorskih kazni za klevetu. Također je preporučeno da izjave ili tvrdnje koje su iznesene u javnom interesu, čak i ako se pokažu netočnima, ne bi trebale biti kažnjive pod uvjetom da su izrečene bez znanja o njihovoj netočnosti, bez namjere nanošenja štete i da je njihova istinitost provjerena s odgovarajućom marljivošću.

ESLJP je već više puta istaknuo da država treba s velikim oprezom dopustiti kazneni progon u pitanjima tiska (iako ga u načelu ne osuđuje) te da je kod prekoračenja okvira slobode izražavanja primjereniji parnični postupak za naknadu štete.⁷⁵

Doista, *kazneni zakon je prije svega zakon stroge nužde: on mora intervenirati samo tamo gdje se drugi pravni odgovori pokazuju nedostatnima, a njegova intervencija mora biti odmjerena: kaznenopravni odgovor lato sensu dan protudruštvenom činu mora uvijek biti razmjernan težini djela i cilju zaštite javnog reda.*⁷⁶

Sankcioniranje uvrede i klevete nije jednako riješeno u svim zemljama,⁷⁷ ali u većini još uvijek potpada pod kazneni zakon.⁷⁸

Republika Hrvatska je 2006. godine ukinula mogućnost izricanja kazne zatvora za klevetu,⁷⁹ što je veliki korak u smislu uvažavanja preporuka Vijeća Europe i odluka

73 Isključenje protupravnosti za klevetu ne dopuštaju ni strani zakoni. V. više Novoselec, „Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu“, 447.

74 Rezolucija 1577 (2007.) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, *Prema dekriminalizaciji klevete*, pristup 15. prosinca 2023., <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>.

75 Vidi presude ESLJP-a, Cumpănă i Mazăre protiv Rumunjske, br. zahtjeva 33348/96 od 17. prosinca 2004; ESLJP, Frisk i Jensen protiv Danske, br. zahtjeva 19657/12 od 5. prosinca 2017; ESLJP, Balaskas protiv Grčke, br. zahtjeva 73087/17 od 5. studenoga 2020.

76 Dreyer, *Responsabilites civile et penale des medias*, 4.

77 Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: BiH) dekriminalizirala je klevetu 2002. godine Zakonom o zaštiti od klevete. Osim BiH u skupinu zemalja koje su potpuno dekriminalizirale klevetu spadaju Ukrajina (2001) i Gruzija (2004). V. Musa, *Medijsko pravo*, 245. Međutim, vlasti Republike Srpske ponovo su kriminalizirale klevetu zakonom koji je usvojen 20. lipnja 2023., a stupio je na snagu 18. kolovoza 2023. Primjena zakona ne ograničava se samo na Republiku Srpsku jer su odluke sudova u jednom entitetu obvezujuće na teritoriju cijele države, što znači mogućnost kaznenog progona zbog javnih istupa i osoba koje žive na teritoriju Federacije BiH. Republika Srbija dekriminalizirala je klevetu 2012. godine, ali je uvreda ostala kazneno djelo.

78 Pitanje moguće dekriminalizacije u RH raspravljeno je u okviru Radne skupine za izradu Kaznenog zakona (prije donošenja KZ/11) te je postignuta suglasnost o tome da se zaštita časti i ugleda ne ograničava samo na građanskopravno područje. V. Bojanić, „Kaznena djela protiv časti i ugleda“, 633.

79 Novoselec smatra kako je odustajanje od kazne zatvora opravdano u odnosu na novinare, ali

ESLJP-a.⁸⁰ Također je 2013. godine izmijenjen zakonski opis kaznenog djela klevete na način koji dovodi do kažnjavanja samo ako je počinitelj znao da je činjenična tvrdnja koju je za nekoga iznio ili pronio, neistinita. Za novinare je najveći napredak brisanje kaznenog djela teškog sramoćenja, što je učinjeno 2019. godine,⁸¹ a koje je bilo osobito problematično novinarima koji su tvrdili da bi osoba mogla biti kažnjena i za iznošenje istine ako ta istina nije bila u javnom interesu.⁸²

Ima li se u vidu mogućnost isključenja protupravnosti te činjenica da se ta kaznena djela gone po privatnoj tužbi, postavlja se pitanje je li u tim uvjetima potrebna daljnja dekriminalizacija kaznenih djela protiv časti i ugleda, odnosno predstavlja li činjenica da se protiv novinara može voditi kazneni postupak⁸³ ili to što mu se može izreći novčana kazna⁸⁴ (pa makar i uvjetna) i takav odvratajući učinak (obeshrabrujući) koji može ugroziti slobodu izražavanja i za novinare biti profesionalni rizik?⁸⁵

---

je upitno ako se primijeni na sva kaznena djela protiv časti i ugleda. Stoga smatra posebno opravdanom kaznu zatvora (alternativno s novčanom) za klevetu. Novoselec, „Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu“, 444.

- 80 Ako pogledamo zakonska rješenja sankcija za klevetu u susjednim zemljama i zemljama Europe, uočljivo je da samo novčanu kaznu kao sankciju predviđaju zakonodavstva Francuske, Finske, Azerbajdžana, Armenije, Bugarske, Crne Gore i Srbije. S druge strane, novčana kazna ili zatvor predviđeni su u Grčkoj, Malti, Norveškoj i Sloveniji, Albaniji, Islandu, Litvi, Poljskoj, Rumunjskoj, Njemačkoj i Slovačkoj, dok samo kazneni zakon Rusije predviđa novčanu kaznu ili rad za opće dobro na slobodi. V. Božo Skoko i Denis Bajs, „Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnosti zaštite privatnosti, časti i ugleda“, *Politička misao* 44, br. 1 (2007): 105.
- 81 Međutim, B. Herceg Pakšić navodi da je time zanemareno kako je kazneno djelo teškoga sramoćenja štitilo i privatni i obiteljski život. Također, taj potez otvara i pitanje logičnosti jer se dekriminalizira sramoćenje kao teže djelo, dok uvreda kao blaže djelo ostaje pod ingerencijom KZ-a. Barbara Herceg Pakšić, „*Quo vadis*, sramoćenje? O (ne)opravdanosti umanjavanja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj - povijesni, pozitivnopravni i poredbeni argumenti“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 42, br. 3 (2021): 811.
- 82 *Izješće o prosvjedu novinara 2. ožujka 2019. Hrvatsko novinarsko društvo*, pristup 2. prosinca 2023., <https://www.hnd.hr>.
- 83 ESLJP u odluci Tolle protiv Hrvatske, br. zahtjeva 41987/13 od 10. prosinca 2020. u § 48 navodi: *iako je kazna izrečena podnositeljici bila blaga, ipak je uključivala kaznenu osudu i posljedično opis u kaznenu evidenciju podnositeljice zahtjeva (vidi ESLJP, Długolecki protiv Poljske, br. zahtjeva 23806/03 od 24. veljače 2009., para. 44-45). Nadalje, iako sama sankcija nije spriječila podnositeljicu zahtjeva da i dalje sudjeluje u aktivnostima Udruge, ipak je predstavljala svojevršno ograničenje koje ju je moglo obeshrabriti da u budućnosti promiče zakonske ciljeve Udruge (vidi ESLJP, GRA Stiftung gegen Rassismus und Antisemitismus protiv Švicarske, br. zahtjeva 18597/13 od 9. siječnja 2018., para. 78), a kaznena osuda doista je povećala izgleda za ostvarivanje naknade štete protiv podnositeljice zahtjeva u parničnom postupku.*
- 84 To svakako ovisi i o visini propisanih i izrečenih kazni jer ESLJP ukazuje da mora postojati razboriti odnos razmjernosti između mjera koje primjenjuju domaći sudovi i legitimnog cilja koji se kanio postići (ispravak inkriminiranog ponašanja). O tome sud mora voditi računa u svakom slučaju. Presuda ESLJP, Maronek protiv Slovačke, br. zahtjeva 32686/96 od 19. travnja 2001.
- 85 Bojanić smatra kako ni prijetnju izricanjem zatvorskih kazni ne bi trebalo shvatiti kao ugrožavanje slobode izražavanja. V. Bojanić, „Kaznena djela protiv časti i ugleda“, 637.

Iako dio laičke, ali i strukovne, odnosno znanstvene javnosti zagovara model ostvarivanja zaštite časti i ugleda isključivo primjenom instrumenata građanskog prava,⁸⁶ kriminalnopolitički je stav zakonodavca⁸⁷ da ona svakako moraju biti zadržana u kaznenom zakonodavstvu.⁸⁸

Pobornici zadržavanja djela protiv časti i ugleda u Kaznenom zakonu navode kako, iako u istinskoj zaštiti i osiguranju prava i sloboda čovjeka kazneno pravo ima sekundarnu ulogu, ipak se njegovo značenje ne može zanemariti u slučajevima teškoga kršenja temeljnih prava i sloboda čovjeka i građanina.⁸⁹

Potencijalni počinitelji kaznenih djela protiv časti i ugleda nisu samo novinari, pa bi odustajanje od tih kaznenih djela pogodovalo i onima koji ih ne čine u obavljanju novinarske djelatnosti. No Novoselec ističe kako dekriminalizacija nije prihvatljiva ni u odnosu na novinare.⁹⁰

Prema sadašnjem zakonodavnom uređenju novinar koji je postupao sukladno pravilima novinarske struke (pri čemu je glavni kriterij odgovarajuća novinarska pažnja, odnosno dobra vjera) neće biti kazneno odgovoran za uvredu, a ni za klevetu jer se to kazneno djelo može počinuti samo ako se zna da je ono što se iznosi ili pronosi neistina. Laž uvijek ostaje onakva kakva je i mora se kazniti te se ne može opravdati činjenicom što je iznesena u javnom interesu.⁹¹ Počinitelj koji iznosi ili pronosi neistinitu činjeničnu tvrdnju, znajući da je neistinita, ne može se pozivati na slobodu mišljenja i izražavanja misli.⁹²

Stoga je, tzv. *novinarska uvreda* gotovo pa dekriminalizirana odredbom o isključenju protupravnosti kod kaznenog djela uvrede. Mišljenje je autora da sadašnje zakonsko uređenje kaznenog djela klevete kriminalizira samo ponašanja koja su ionako protivna svim pravilima novinarske struke, pa u tom smislu daljnja dekriminalizacija tih djela ne bi bila potrebna ni opravdana.⁹³

86 Herceg Pakšić navodi kako opasnost nerazmjernih sankcija nije ograničena samo na kazneno pravo, već ima svoj odraz i u građanskom pravu pri određivanju iznosa štete. Njihova visina, odnosno nerazmjerno premašivanje uobičajenih i očekivanih okvira velika je zapreka slobodi izražavanja i kao takve nisu ništa manje štetne od kazni, pa ih treba i smatrati kaznama. Barbara Herceg Pakšić, „*Quo vadis, sramoćenje? O (ne)opravdanosti umanjnja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj - europski standardi kao smjernice za uređenje*“, *Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 42, br. 3 (2021): 139-140.

87 Tako Radolović navodi kako postoje svi razlozi za premještanje medijske odgovornosti prema građanima s kaznenopravnog na privatnopravni (građanskopravni) teren. Smatra da se radi o općem stremljenju kaznenog prava da *pokrije* sva područja socijalnog života, barem u nekim najekstremnijim ponašanjima protivnim javnom poretku. U Radolović, „*Odnos prava osobnosti i medijskog prava*“, 28.

88 Horvatić, Derenčinović i Cvitanović, *Kazneno pravo*, 154.

89 Pavlović, *Kazneno pravo*, 723.

90 Novoselec, „*Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*“, 444.

91 *Laž je uvijek laž. Imanentna joj je malicioznost i zluradost; glavni joj je smisao namjerna povreda osobnosti drugoga, nanošenje psihičke boli, nastojanja da se nekom ugled kojeg uživa dovede u pitanje, distanciranje sredine u kojoj žrtva radi i živi. Nitko nema 'pravo na laž'*. Pavlović, *Kazneno pravo*, 742.

92 Bojanić, „*Kaznena djela protiv časti i ugleda*“, 636.

93 Takvo je stajalište podudarno većini kaznenopravnih autora, pa tako v. i Novoselec, „*Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*“, 444; Bojanić, „*Kaznena djela protiv časti i*

Kaznena odgovornost za povredu časti i ugleda u skladu je i s odredbom čl. 10. st. 2. Konvencije, prema kojoj sloboda izražavanja⁹⁴ može biti podvrgnuta kaznama propisanim zakonom koje su u demokratskom društvu nužne radi zaštite ugleda ili prava drugih. Samo postojanje kaznenih sankcija nije kršenje čl. 10. Konvencije, iako njihova primjena izaziva najviše preispitivanja, a najvažnije načelo u preispitivanju jest načelo razmjernosti.⁹⁵

5. GRAĐANSKA ODGOVORNOST

Građanski postupak vjerojatno pridonosi zaštiti privatnosti i drugih prava osobnosti bolje od bilo kojega kaznenog postupka.⁹⁶ Stoga je opća tendencija promjene pravne zaštite u vezi s odgovornošću medija s kaznenopravnog na građanskopravni teren.⁹⁷ Objašnjenje toga procesa najbolje daje učenje o pravu osobnosti: zaštita treba biti organizirana tako da je u rukama upravo povrijeđenoga pravnog subjekta.⁹⁸

5.1. Pravo osobnosti

U građanskom postupku objekt zaštite je pravo osobnosti za koje Fechner navodi da je jedino pravo u rukama protiv medijskih prava. Stoga se ovom pravu u medijskom prostoru daje središnja uloga i sve je naglašenija.⁹⁹ Pod pravima osobnosti razumiju se i pravo na ugled, čast, dostojanstvo, ime fizičkih osoba, ali i prava osobnosti pravne osobe koja osobito uključuju pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku i dr. (čl. 19. ZOO-a).

Pravo na zaštitu ugleda, časti i dostojanstva sastavni je dio prava na poštovanje osobnog života zajamčenog čl. 35. Ustava RH, odnosno njemu srodnoga prava na poštovanje privatnog života zajamčenog čl. 8. Konvencije.

U skladu s objektivnom koncepcijom pojma neimovinske štete, povreda nečije časti ili ugleda jest povreda prava osobnosti. Posljedica povrede nekog ili nekih prava osobnosti iz čl. 19. ZOO-a neimovinska je šteta (čl. 1046. ZOO-a). Ta šteta objektivno uvijek nastaje kad dođe do povrede prava osobnosti. No da bi oštećenik

---

ugleda“, 636; Herceg Pakšić, „*Quo vadis, sramoćenje?* - europski standardi“, 139.

94 Herceg Pakšić navodi kako su određena poredbenopravna iskustva pokazala da put dekriminalizacije nije najbolje rješenje, jer ne samo da se time neće ojačati sloboda izražavanja, nego upravo suprotno, *daje se vjetar u leđa* povećanju lažnih vijesti u javnom prostoru. Herceg Pakšić, „*Quo vadis, sramoćenje?*“, 811.

95 Herceg Pakšić, „*Quo vadis, sramoćenje?* - europski standardi“, 132. i 138.

96 Derieux, *Le droit des medias*, 136.

97 Novoselec navodi kako je prepuštanje odgovornosti za povredu časti i ugleda građanskom pravu svojstveno angloameričkom pravnom sustavu, a ne europskom kontinentalnom pravu u koji je ukorijenjena kaznenopravna zaštita časti. Naknada štete kao temeljna sankcija građanskog prava ostaje u granicama privatnog odnosa između počinitelja i žrtve i ne izražava društvenu osudu za kojom ide kazneno pravo, niti ima za cilj opću i specijalnu prevenciju. Novoselec, „*Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu*“, 444.

98 Radolović, „*Odnos prava osobnosti i medijskog prava*“, 27.

99 Fechner, *Medienrecht*, 65.

imao pravo na popravljavanje neimovinske štete moraju se ispuniti pretpostavke iz čl. 1099. do 1102. ZOO-a.¹⁰⁰

Naknada štete tradicionalno je sredstvo zaštite u slučaju povrede bilo kojega subjektivnog prava, a to vrijedi i u medijskom pravu. Odnosi se podjednako na imovinsku i neimovinsku štetu. Na neimovinsku posebno, jer nema neimovinske štete bez povrede prava osobnosti.¹⁰¹

5.2. *Odgovornost za štetu*

Odgovornost za štetu učinjenu objavljenom informacijom ZM postavlja kao temeljnu pravnu odgovornost u javnom informiranju.¹⁰²

Iako ZM uređuje pitanje odgovornosti za štetu prouzročenu objavom informacije u mediju, isti zakon propisuje da se na utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete primjenjuju propisi o obveznim odnosima, ako ZM drukčije ne određuje (čl. 21. st. 3. ZM-a) što znači da se primjenjuju i ZM i ZOO.

5.2.1. *Odnos ZOO-a i ZM-a*

Za uži predmet ovoga rada bitan je odnos ZOO-a i ZM-a pri određivanju odgovorne osobe za štetu nastalu informacijom objavljenom u mediju.

Radolović navodi kako neovisno o međusobnom odnosu ZOO-a i ZM-a¹⁰³ i problemu mjesta u pravnoj hijerarhiji, rješenje treba tražiti u koordinaciji između tih propisa, tako da jedan propis ne isključuje drugi. Prava iz ZOO-a vrijede i za medijski spor koji se vodi prema ZM-u s obzirom na to da i prava koja štiti taj zakon pripadaju pravu osobnosti.¹⁰⁴

ZM je *lex specialis* u odnosu na ZOO, pa bi prema pravilu: *lex specialis derogat legi generali* isključivao primjenu općeg režima odgovornosti za štetu.¹⁰⁵ Međutim, ZM uređuje samo odgovornost nakladnika (i iznimno glavnog urednika) za štetu, dok u svojim odredbama ne spominje odgovornost novinara.

Iako su se u teoriji i praksi iznosila stajališta da pored odgovornosti nakladnika po ZM-u ne može postojati samostalna građanskopravna odgovornost novinara za štetu prouzročenu objavom informacije,¹⁰⁶ odnosno da ZM isključuje primjenu

100 Premda ZOO ne nabraja pretpostavke odgovornosti za štetu, u teoriji su autori suglasni oko potrebe postojanja subjekata obveznog odnosa odgovornosti za štetu, štetne radnje, štete, uzročne veze između štetne radnje i štete te protupravnosti štetne radnje. Crnić, *Odštetno pravo*, 4.

101 Radolović, „Odnos prava osobnosti i medijskog prava“, 32.

102 Marijan Ruždjak, *Zakon o javnom informiranju* (Zagreb: Narodne novine, 1992.), 43.

103 Nažalost ZOO i ZM nisu usklađeni ni u osnovnim pojmovima, iako je od stupanja na snagu ZOO-a, kojim potpuno izmijenjen pojam štete, proteklo više od 20 godina. Ipak, u teoriji i u praksi se ustalilo shvaćanje da se u primjeni ZM-a nakon 1. siječnja 2006. godine valja novčanu naknadu dosuđivati primjenom kriterija iz ZOO-a. Crnić, *Odštetno pravo*, 379.

104 Aldo Radolović, „Specifični postupkovni problemi u zaštiti prava osobnosti“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63, br. 3-4 (2013): 704.

105 Tako i Vodinić, *Pravo masmedija*, 108.

106 Tako Nikola Opatić, *Građansko-pravna odgovornost novinara za počinjenu štetu zbog objavljene informacije u mediju*, pristup 2. prosinca 2023. <https://www.fpzg.unizg.hr> i Andrej

ZOO-a, ipak je prevladao stav da tužba protiv novinara (autora informacije) nema osnovu u ZM-u, već u ZOO-u¹⁰⁷ i da je primjena navedenih propisa kumulativna.¹⁰⁸

5.3. *Odgovornost po ZM-u*

ZM propisuje da za štetu nastalu informacijom objavljenom u mediju odgovara nakladnik (čl. 21. st. 1. ZM-a).¹⁰⁹

U teoriji su se iznosila različita razmišljanja o pravnoj prirodi odgovornosti nakladnika. Tako je bilo mišljenja da se radi o objektivnoj odgovornosti nakladnika¹¹⁰, ali je prevladao stav da je ta odgovornost ipak subjektivna.¹¹¹

Dokaže li oštećenik postojanje pretpostavki odgovornosti za štetu, nakladnik je odgovoran za štetu i dužan ju je naknaditi jer se subjektivni element protupravnosti štetne radnje (krivnja) presumira.¹¹² Nakladnik se oslobađa odgovornosti za štetu ako dokaže pretpostavke za to oslobođenje koje su u ZM-u taksativno nabrojene (čl. 21. st. 4. ZM-a).

U analizama pitanja je li riječ kod odgovornosti nakladnika o vlastitoj odgovornosti ili o odgovornosti za drugoga, većina autora smatra kako se radi o odgovornosti za drugoga jer se radi o odgovornosti nakladnika za osobe koje sudjeluju u procesu objavljivanja informacija u mediju.¹¹³ Naravno, postoje i razmišljanja da je riječ o vlastitoj odgovornosti, jer samo nakladnik informaciju može objaviti,¹¹⁴ no ona su ostala u manjini.¹¹⁵

Abramović, „Odgovornost za štetu nastalu objavom informacije“, *Hrvatska pravna revija* br. 6 (2004), 32.

107 Tako i Crnić, *Odštetno pravo*, 381.

108 Mogućnost kumulativne primjene ZOO-a i ZM-a proizlazi i iz odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III-1558/2000 od 19. veljače (iako se ona odnosi na tada važeći Zakon o javnom priopćavanju i na pitanje propisanih oblika naknade neimovinske štete, moguće ju je primijeniti i u ovom slučaju).

109 U BiH u slučajevima kvalificirane klevete - putem medija, odgovorni su: autor, odgovorni urednik, izdavač i osoba koja je na drugi način obavljala nadzor nad sadržajem. U Republici Srbiji Zakonom o javnom informisanju posebno je regulirana odgovornost novinara, glavnog urednika i izdavača (čl. 123. - 129.).

110 Abramović, „Odgovornost za štetu nastalu objavom informacije“, 38 i Gavella, *Osobna prava*, 198.

111 Postoje dva oblika krivnje: namjera i nehaj. ZOO međutim, ne definira ni jednu ni drugu, kao što nije odredio ni opći pojam krivnje. Stoga se navedeni pojmovi koriste iz kaznenog prava (čl. 28. i 29. KZ/11). Tako i Ivo Grbin, „Odgovornost za štetu po osnovi krivnje“, u: *Odgovornost za štetu*, ur. Marica Kuzmić (Zagreb: Inženjerski biro, 2004.), 9.

112 Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 89.

113 Ruždjak, *Zakon o javnom informiranju*, 43; Alaburić i Havkić, *Zakon o javnom priopćavanju*, 65; Crnić, *Odštetno pravo*, 381.

114 Tako Abramović, „Odgovornost za štetu nastalu objavom informacije“, 35.

115 Već je iz same formulacije odredbe čl. 21. st. 1. ZM-a razvidno kako Zakon smatra da šteta nastaje informacijom koja je objavljena u mediju, a nakladnik u pravilu ne sastavlja informacije namijenjene objavi, pa se čak i u slučaju priklanjanja stavu o vlastitoj odgovornosti nakladnika ne bi mogla potpuno isključiti odgovornost novinara, jer bi tada bila riječ o solidarnoj odgovornosti nakladnika i novinara kao autora informacije.

Prema pravilima o odgovornosti za drugoga za štetu koju radnik u radu ili u svezi s radom prouzroči trećoj osobi odgovara poslodavac, kod kojega je radnik radio u trenutku prouzročenja štete, osim ako dokaže da su postojali razlozi koji isključuju odgovornost radnika (čl. 1061. st. 1. ZOO-a). Dakle, poslodavac neće odgovarati onda kada ne bi odgovarao ni njegov radnik koji je trećoj osobi prouzročio štetu, ali ne u vezi s radom.¹¹⁶

Trećoj osobi ponajprije odgovara poslodavac. Time se ojačava pravni položaj oštećenika jer on kao dužnika dobiva osobu za koju treba očekivati da je ekonomski snažnija od radnika (štetnika), pa će oštećenik od nje lakše ostvariti naknadu štete. Ako je radnik štetu prouzročio namjerno oštećenik u tom slučaju ima pravo izbora hoće li popravljjanje štete zahtijevati samo od poslodavca, samo od radnika ili će zahtjev uputiti obojici (čl. 43. i čl. 1107. ZOO-a).¹¹⁷

5.4. Odgovornost novinara

Izložena pravila ukazuju kako osim tužbe prema nakladniku, oštećenik tužbu za popravljjanje štete može podnijeti izravno i protiv novinara (autora informacije). Ta tužba nema osnovu u ZM-u, već u ZOO-u.¹¹⁸

Primjena navedenih pravila u praksi nije bila jednostavna ni jedinstvena, a ni danas nisu otklonjene sve nedoumice.

Bilo je više pokušaja otklanjanja odgovornosti novinara s obrazloženjem da ZM propisuje odgovornost nakladnika za štetu nastalu objavom informacije, iznimno solidarnu odgovornost glavnog urednika, ali ne i novinara te kao *lex specialis* u odnosu na ZOO u naravi derogira sve ono što je propisano u ZOO-u kao *lex generalis*.¹¹⁹

Međutim, Vrhovni sud Republike Hrvatske u brojnim je odlukama izrazio pravno shvaćanje da autor teksta odgovora za naknadu štete prema odredbama ZOO-a.¹²⁰ Sukladno navedenom stajalištu odredbe ZM-a koja uređuju odgovornost nakladnika za štetu koju informacijom u mediju prouzroči drugome, ne isključuju pravo oštećenika na naknadu štete po pravilima ZOO-a od onoga čijom mu je radnjom nastala šteta. Iz navedenih odluka Vrhovnog suda proizlazi kako je riječ o odgovornosti za drugog, pri čemu je stoga odlučno je li novinar bio zaposlen kod nakladnika ili ne.¹²¹

116 Crnić, *Odštetno pravo*, 71.

117 Crnić, *Odštetno pravo*, 401-402.

118 Crnić, *Odštetno pravo*, 381.

119 Tako i u odluci Županijskog suda u Splitu, Gžmed-2/2015 od 12. ožujka 2015., kojom je potvrđena odluka Općinskog suda u Splitu, Pmed-48/13 od 6. listopada 2014. Međutim, Vrhovni sud Republike Hrvatske je navedene odluke ukinuo rješenjem Rev 2074/15 od 6. lipnja 2018. U ponovnom postupku tužbeni zahtjev protiv novinara pravomoćno je usvojen.

120 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-804/98 od 5. rujna 2002; Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-87/02 od 28. siječnja 2003; Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1680/01 od 8. listopada 2004; Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2769/16 od 6. prosinca 2016; Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2074/15 od 6. lipnja 2018.

121 Iako je Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci Rev-969/12 od 10. srpnja 2012. izrazio drukčije pravno shvaćanje, odnosno da je sukladno odredbi čl. 21. st. 1. ZM-a odgovoran samo

Zauzimanje stajališta da se usporedno primjenjuju ZOO i ZM te da je odgovornost nakladnika po ZM-u odgovornost za drugoga, dovela je do mogućnosti da novinar (autor), ako je u radnom odnosu kod nakladnika, neposredno odgovara oštećeniku za štetu, samo ako je šteta prouzročena namjerno (čl. 1061. st. 2. ZOO-a).¹²² Ako je ostvarena ta pretpostavka, onda oštećenik naknadu štete može zahtijevati istodobno i od nakladnika i od novinara¹²³ (autora informacije) i tada je njihova odgovornost solidarna (čl. 43. i čl. 1107. st. 1. ZOO-a).¹²⁴

Okolnost što novinar i autor informacije nije objavio informaciju, već je to bio medij, razlog je za eventualnu odgovornost medija. No, ta okolnost ne isključuje eventualnu odgovornost autora.¹²⁵ ZM ne isključuje ni izravno ni neizravno primjenu propisa koji uređuju odgovornost za štetu, odnosno ZOO-a.¹²⁶

Međutim, kada novinar nije u radnom odnosu kod nakladnika to se ograničenje na njega ne odnosi, pa ga oštećenik može tužiti i kada je šteta posljedica obične ili krajnje nepažnje, a ne samo namjere.¹²⁷

nakladnik, a ne i autor članka, očito se radilo o usamljenom mišljenju te je naknadno isti sud istaknuo da je pravno shvaćanje suda u svezi s odgovornosti autora za štetu u nizu odluka da autor odgovara prema odredbama ZOO-a. Na sjednici Građanskog odjela tog suda održanoj 18. prosinca 2017. nije prihvaćeno pravno shvaćanje da ne bi postojala odgovornost autora za štetu nastalu objavom informacije u medijima prema ZOO-a, odnosno sud je ostao kod ranijeg pravnog shvaćanja izraženog u navedenim odlukama.

122 Namjera je najteža vrsta krivnje. Ona postoji kada je štetnik postupao znajući i hotimice. U pravnoj se znanosti smatra da civilno pravna namjera odgovara namjeri u kaznenom pravu. Mladen Vedriš i Petar Klarić, *Građansko pravo, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo* (Zagreb: Narodne novine, 2003.), 559.

123 Oštećenik bi zahtjev za naknadu štete mogao istaknuti i u kaznenom postupku protiv novinara kao okrivljenika i to postavljanjem imovinskopravnog zahtjeva (čl. 153. ZKP/08).

124 Pri ocjeni je li riječ o namjeri, gleda se isključivo na konkretnoga štetnika. Ispituje se njegovo stanje svijesti i volje, a ne uspoređuje ga se s drugim ljudima niti se pazi na to kako bi se oni ponašali u istoj situaciji. Grbin, „Odgovornost za štetu po osnovi krivnje“, 9.

125 Ni komparativna zakonodavstva u pravilu izrijeком ne isključuju moguću odgovornost novinara (autora informacije). Tako primjerice, u Njemačkoj su pravila o naknadi štete sadržana u općim odredbama Građanskog zakonika – BGB-a, koja pobliže ne određuju štetnika. Petersen navodi da prema odredbi § 832 BGB-a nema problema s tužbom protiv novinara. Međutim, obično je važnije da oštećena osoba može podnijeti tužbu protiv izdavača ili nakladnika. Sudska praksa to je uvažila smatrajući odgovornim izdavača zbog neprimjerenih mjera upravljanja. V. Jens Petersen, *Medienrecht, 5. Auflage* (München: Verlag C.H. Beck, 2010.), 85.

Francuski je sustav specifičan jer je opći režim građanske odgovornosti moguć samo u nedostatku bilo kakve veze s kaznenim djelima definiranim Zakonom o tisku od 1881. godine, koji je vrlo povoljan za medije. Prema čl. 44. toga zakona građanskopravno su odgovorni vlasnici (fizičke ili pravne osobe) publikacije. V. više u Derieux, *Le droit des medias*, 136.

126 Županijski sud u Splitu, Gž-1764/2017 od 7. studenog 2017.

127 Crnić, *Odštetno pravo*, 381.

5.4.1. *Oslobođenje novinara od odgovornosti*

Iako se ne bi mogli složiti s pravnim stavom da se odredba čl. 21. st. 4. ZM-a izravno primjenjuje i na novinara¹²⁸ jer ZM ne uređuje odgovornost novinara, pa onda ni razloge za oslobođenje novinara već nakladnika, ipak se odgovornost nakladnika ocjenjuje kroz pravilnost postupanja novinara. Novinar, ako se želi osloboditi odgovornosti (kada se radi o osobi koja nije u radnom odnosu kod nakladnika), mora dokazati da je šteta nastala bez njegove krivnje, a to mogu biti razlozi koji su opisani u spomenutoj odredbi, a koji zapravo predstavljaju standarde novinarske pažnje.

Pravilo je da novinar može odgovarati samo za one informacije koje su njegovo autorsko djelo i koje je sam neposredno sastavio. ESLJP navodi da opseg odgovornosti za klevetu ne smije prelaziti riječi pojedine osobe i taj pojedinac ne može snositi odgovornost za izjave ili navode koje su iskazali drugi.¹²⁹ U tom smislu, novinar ne može odgovarati za informacije koje su objavljene unutar autoriziranog intervjua jer je iz formulacije zakonske odredbe (čl. 21. st. 7. ZM-a) jasno da u tom slučaju za štetu odgovara ponajprije izvor autorizirane informacije (autorizacija isključuje odgovornost nakladnika), a onda solidarno s njim nakladnik i glavni urednik ako nisu postupali u dobroj vjeri, a pojedini dijelovi sadrže očevidne uvrede ili klevete. Smisao je autorizacije i u zaštiti novinara u odnosu na vjerodostojnost - podudarnost sadržaja objavljenih informacija u odnosu na sadržaj informacija koje su dane pri intervjuiranju.¹³⁰

Novinar ne bi mogao odgovarati niti za štetu koja je nanesena naslovom ili drugom uredničkom obradom teksta kojeg je sastavio, ako tu obradu nije sam napravio što u pravilu nije. Kada je u postupku uredničke obrade promijenjen smisao onoga što je novinar sastavio, a to se objavi bez njegova pristanka, on neće odgovarati za takav programski sadržaj (čl. 29. ZM-a).¹³¹

5.4.2. *Problem uzročne veze*

Uzročno-posljedična veza jedna je od nužnih pretpostavki odgovornosti za štetu bez koje odgovornost za štetu i ne postoji. Postojanje ove pretpostavke odštetne odgovornosti u građanskom parničnom postupku dokazuje oštećenik.¹³² Uzrokom neke štete smatra se ona okolnost koja po redovitom tijeku stvari neposredno dovodi upravo do takve posljedice. Međutim, uzročnost kao pretpostavka odštetne

128 Tako je izraženo shvaćanje da isti kriteriji odgovornosti za štetu zbog objavljene informacije vrijede za novinara kao i za nakladnika, pa bi stoga novinar bio oslobođen odgovornosti za štetu koju prouzroči informacijom objavljenom u mediju po istom kriteriju oslobođenja od odgovornosti kao i nakladnik. Županijski sud u Vukovaru, Gž-1089/2012 od 14. travnja 2015. Vrhovni sud Republike Hrvatske rješenjem Rev-x-553/15 od 22. ožujka 2016. odbacio je reviziju kojom je problematizirano proširenje primjene navedene odredbe ZM-a i na odgovornost novinara.

129 ESLJP, Reznik protiv Rusije, br. zahtjeva 4977/05 od 4. travnja 2013; ESLJP, Stojanović protiv Hrvatske, br. zahtjeva 23160/09 od 19. rujna 2013.

130 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1243/2008 od 6. srpnja 2011.

131 O tome vidjeti i dio ovoga rada pod 4.3.

132 Tako u odluci Županijskog suda u Splitu, Gž-463/2021 od 18. lipnja 2021.

odgovornosti ne mora biti kao neposredna veza između posljednjeg uzroka štete i štetne posljedice, već je moguće da je taj posljednji uzrok (za koji štetnik inače ne bi odgovarao) izazvan onom okolnosti zbog čijeg učinka štetnik odgovara za štetu.¹³³

Polazeći od pretpostavke da se uzrokom štete smatra objava informacije u mediju, a da novinar ne utječe na izbor informacija koje se objavljuju, u praksi je bilo slučajeva pravomoćnog odbijanja zahtjeva u odnosu na novinare s obrazloženjem da ne postoji uzročna veza između radnje novinara i štete koja je nastala oštećeniku.¹³⁴

Međutim, ipak je prevladavajući stav da i u tim slučajevima postoji odgovornost novinara za štetu jer se njegova odgovornost temelji na činjenici sastava sporne informacije. Novinar je odgovoran zato što je netočnu informaciju napisao i dao nakladniku u svrhu objave. Ta radnja nije isključena iz uzročnoga lanca kao pravno relevantna okolnost zato što je novinar mogao predvidjeti i u stupnju razboritosti očekivati da će nakladnik predmetnu informaciju objaviti.¹³⁵

Bez radnje novinara, odnosno sastava štetne informacije ne bi došlo ni do njezine objave te bi svakako postojala solidarna odgovornost novinara i nakladnika (čl. 1107. ZOO-a).

5.5. Utjecaj prevladavajućega stajališta o odgovornosti novinara na njihov pravni položaj

5.5.1. Novinar u radnom odnosu kod nakladnika

Na prvi pogled bi se moglo reći da je novinar koji je u radnom odnosu kod nakladnika u boljem položaju jer će odgovarati za štetu samo ako oštećenik dokaže da ju je počinio namjerno.

Međutim, novinara ipak ne štite posebna pravila ZM-a, pa se tako tužba protiv njega može podnijeti u zastarom roku iz čl. 230. ZOO-a,¹³⁶ a protiv nakladnika samo u roku od tri mjeseca od dana saznanja za objavu informacije kojom je šteta počinjena (čl. 23. ZM-a). Sud na zastarni rok ne pazi po službenoj dužnosti već samo po prigovoru, dok je rok za tužbu iz ZM-a prekluzivni rok na koji sud pazi po službenoj dužnosti, a njegovo prekoračenje dovodi do odbacivanja tužbe.

Da bi podnio tužbu protiv novinara oštećenik se ne mora prethodno obratiti nakladniku sa zahtjevom za ispravak jer to nije procesna pretpostavka za podnošenje

133 Tako Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-759/81 od 12. svibnja 1981. i Rev-x-651/13 od 22. siječnja 2014.

134 Županijski sud u Zagrebu, Gž-2000/16 od 23. travnja 2018.

135 Tako i Županijski sud u Splitu, Gž-1764/2017 od 7. studenog 2017.

136 Vrhovni sud Republike Hrvatske je u rješenju Gzz-87/02 od 28. siječnja 2003. zauzeo pravno shvaćanje vezano za rokove podnošenja tužbe, navodeći kako odredbu čl. 26. ZJP-a (koja odgovara odredbi čl. 23. ZM-a) treba tumačiti u povezanosti poglavlja zakona u kojem su sadržane odredbe o odgovornosti za štetu počinjenu u mediju. Stoga se ta odredba ne odnosi na sporove za naknadu štete u kojima se pitanje odštetne odgovornosti ne prosuđuje prema odredbama ZM-a. U konkretnom slučaju pitanje odštetne odgovornosti novinara treba raspraviti uz primjenu odredaba ZOO-a, a tim zakonom nije propisan prekluzivni rok za podnošenje tužbe za naknadu štete.

tužbe protiv novinara.¹³⁷

Stoga je moguće da oštećenici koji su propustili u roku podnijeti tužbe protiv nakladnika, naknadno ostvaruju svoje pravo protiv novinara. Time se njihov položaj ipak otežava u odnosu na položaj nakladnika što sigurno nije bila namjera ZM-a. Mogućnost rješavanja takvih i sličnih problema koji se pojavljuju u praksi bila bi svakako zakonodavna intervencija kojom bi se pitanje odgovornosti novinara izrijekom uredilo u samom ZM-u.¹³⁸ Naime, postojeća zakonska rješenja ne omogućavaju primjenu odredbi ZM-a ako je riječ o odgovornosti novinara, a niti je moguće potpuno isključiti tu odgovornost s obzirom na to da proizlazi iz odredaba ZOO-a (pa makar kao solidarna odgovornost).

5.5.2. *Novinar nije u radnom odnosu kod nakladnika*

Pravni položaj novinara koji nije u radnom odnosu kod nakladnika u znatnoj se mjeri komplicira. Ne samo zato što odgovara prema odredbama ZOO-a pa ga ne štite određene odredbe ZM-a, već ga ne štiti ni odredba o primarnoj odgovornosti poslodavca. To bi značilo da u tom slučaju novinar odgovara i kada je šteta posljedica obične ili krajnje nepažnje, a ne samo namjere.¹³⁹

Najčešće je riječ o novinarima koji svoj posao za određenog nakladnika obavljaju na temelju sklopljenog ugovora o djelu, a takvih je osoba sve više s obzirom na količinu novih vijesti koje je potrebno proizvesti i brzinu u kojoj je to potrebno učiniti. Iako se ugovor o djelu ne smatra ugovorom o radu¹⁴⁰ imajući u vidu način na koji ZM definira novinara te specifičnosti novinarskog posla, njihovu društvenu ulogu i odgovornost bilo bi oportuno i na te osobe primjenjivati odredbu čl. 1061. ZOO-a koja se u ovom slučaju mora tumačiti šire. Drukčije tumačenje te odredbe (samo na novinare koji imaju sklopljen ugovor o radu) dovodi do nelogičnosti kod utvrđivanja odgovornosti novinara i njihova neravnopravnog pravnog položaja koji ovisi o formalnoj vrsti ugovora na temelju kojeg obavljaju svoju osnovnu

137 Vrhovni sud Republike Hrvatske je u Rev-1437/2018 od 6. listopada 2020. naveo da se ne može prihvatiti pravno shvaćanje sudova nižeg stupnja da je procesna pretpostavka za podnošenje tužbe protiv autora teksta radi naknade neimovinske štete nastale objavom informacije u medijima obraćanje tužitelja nakladniku sa zahtjevom za objavom isprike ili ispravka sukladno odredbi čl. 22. st. 2. ZM-a.

138 U Republici Srbiji novi Zakon o javnom informisanju i medijima (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 92/23.) u čl. 124. izrijekom propisuje odgovornost novinara, odnosno glavnog urednika, pri čemu se od oštećenika traži da dokaže da je šteta nastala krivnjom novinara, dakle po načelu dokazane krivnje što je za novinare svakako povoljnije. Izdavač odgovara za štetu nastalu objavljivanjem informacije bez obzira na krivnju (čl. 125.) dakle, po načelu objektivne odgovornosti. Vodinić navodi da to pravilo vodi računa o uvjetima rada novinara, vremenskoj stisci kojoj su izloženi, okolnosti da je u novinarskoj struci općeprihvaćeno pravilo da se informacija provjerava prije objavljivanja i dr. (Vodinić, *Pravo masmedija*, 109.). Razlozi za isključenje protupravnosti zajednički su za novinara, glavnog urednika i izdavača (čl. 127.).

139 Osim ako je riječ o naknadi imovinske štete prema odredbi čl. 1098. ZOO-a, u kom slučaju postoji odgovornost samo ako je štetnik znao ili je morao znati za neistinitost navoda koje prenosi.

140 Županijski sud u Zagrebu, Gž-2855/2021 od 5. srpnja 2022.

zadaću za nakladnika, a time i do pretjeranog formalizma. Smisao je te odredbe da se zaštiti radnik, bez obzira na oblik ugovora koji je sklopio s poslodavcem, od osobne odgovornosti (osim u slučaju namjerno počinjene štete) s obzirom na to bi, u suprotnom sam rad pojedinih zaposlenika bio otežan ili gotovo onemogućen.¹⁴¹

Nažalost, primjena takvog tumačenja u praksi viših sudova uglavnom nije prihvaćena¹⁴² pa bi za otklanjanje te neravnopravnosti u položaju i učinkovitijoj zaštiti novinara (bez obzira na to što za nakladnika poslove obavljaju na temelju ugovora o djelu) bila očito nužna zakonodavna intervencija kojom bi se to izrijeckom uredilo.

6. ZAKLJUČAK

Od novinara se u traganju za istinom ne samo očekuje, već i traži da upozorava na uočene nedostatke ili nepravilnosti u društvu kako bi se one otklonile, da o svim (između ostalog) osobama i događajima izražava svoje stajalište. No pritom je dužan djelovati u okvirima profesionalne etike novinarske struke (uz ostalo istinitosti, objektivnosti i potpunosti), te u tom djelovanju stvarno i dosljedno poštovati te vrijednosti, a ujedno poštovati i privatnost, dostojanstvo, ugled i čast osoba o kojima piše (čl. 27. st. 1. i čl. 16. st. 1. ZM-a).

Stoga se sloboda i odgovornost nadopunjuju, a odredbe o odgovornosti novinara moraju omogućiti potrebno pomirenje između suprotstavljenih prava. Pritom se treba voditi računa o tome da se u strahu od kaznenih ili drugih sankcija pojedinci i mediji ne obeshrabre u iznošenju informacija i mišljenja o pitanjima od javnog interesa. Kazna mora biti dostatna za zaštitu nekoga legitimnog cilja u demokratskom društvu, ali ne smije biti pretjerano stroga, jer bi mogla izazvati pogubne *zamrzavajuće* učinke na slobodu izražavanja.¹⁴³

Međutim, to ne znači da novinari smiju bez ikakvih posljedica izmišljati informacije ili ih uopće ne provjeravati, pa čak i kada je riječ o temi koja je u javnom interesu. Doduše, iako je uloga novinara odlučujuća pri sastavljanju informacija koje će se objaviti, ipak odluku o tome što će se objaviti i u kojem obliku, u pravilu ne donosi novinar. Stoga bi tendencija daljnjega razvoja (a kako to navodi i Radolović) bila da najvećim dijelom za objavljenu informaciju odgovara (i kazneno i građanski) nakladnik.

Za sada još uvijek nije tako, već novinari prema važećem zakonodavnom uređenju mogu biti pasivno legitimirane (odgovorne) osobe i u kaznenom i u građanskom postupku.

Izmjene kaznenog zakonodavstva dovele su do toga da novinar koji je postupao sukladno pravilima novinarske struke (pri čemu je glavni kriterij odgovarajuća novinarska pažnja, odnosno dobra vjera) neće biti kazneno odgovoran za uvredu zbog pravila o isključenju protupravnosti, a ni za klevetu, jer se to kazneno djelo

141 Tako u odluci Općinskog građanskog suda u Zagrebu, P-1244/19 od 18. svibnja 2021.

142 Vidi odluku Županijskog suda u Zagrebu, Gž-2579/2021 od 22. travnja 2022.

143 Presuda ESLJP, Lingens protiv Austrije, br. zahtjeva 9815/82 od 8. srpnja 1986.

može počiniti samo ako se zna da je ono što se iznosi ili pronosi neistina. S obzirom na to da nema opravdanja za namjerno iznošenje neistine upitna je potreba daljnje dekriminalizacije u kaznenom zakonodavstvu. Tim više što se za ta djela mogu izreći samo novčane kazne, a one su sasvim sigurno znatno niže od mogućih novčanih naknada štete. Za ESLJP je veći problem kaznena sankcija, a ne sama inkriminacija. Pri razmišljanju o eventualnoj daljnjoj dekriminalizaciji koja bi se odnosila samo na novinare, treba voditi računa da sloboda izražavanja nije rezervirana samo za novinare jer je to temeljno pravo svake osobe.

Kod naknade štete u građanskom postupku svakako bi bilo potrebno najviše ograničiti, ako već ne isključiti, odgovornost novinara (bez obzira na to je li u radnom odnosu ili ne kod nakladnika) kada je riječ o informaciji koja je objavljena u medijima. To iz razloga što bi rizik djelatnosti javnog informiranja trebao snositi nakladnik koji ostvaruje profit, a ne novinari koji su ipak financijski slabiji. Smisao dosuđivanja naknade štete nije u kažnjavanju novinara, već u popravljivanju prouzročene štete.

Stoga bi bila nužna zakonodavna intervencija kojom bi se pitanje odgovornosti novinara cjelovito uredilo novim Zakonom o medijima (koji je već duže vrijeme u pripremi).

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Abramović, Andrej. „Odgovornost za štetu nastalu objavom informacije“. *Hrvatska pravna revija* br. 6 (2004): 32-42.
2. Alaburić, Vesna. *Sloboda izražavanja u praksi Europskog suda za ljudska prava*. Zagreb: Narodne novine, 2002.
3. Alaburić, Vesna i Emil Havkić. *Zakon o javnom priopćavanju*. Zagreb: VIV inženjering, 2000.
4. Bojanić, Igor. „Kaznena djela protiv časti i ugleda *de lege lata* i moguće promjene *de lege ferenda*“. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 17, br. 2 (2010): 625-640.
5. Crnić, Ivica. *Odštetno pravo*, Zagreb: Zgombić i partneri, 2008.
6. Derieux, Emmanuel. *Le droit des medias*. Paris: Dalloz, 2019.
7. Dreyer, Emmanuel. *Responsabilites civile et penale des medias, Presse. Television. Internet*. Paris: LexisNexis, 2011.
8. Fechner, Frank. *Medienrecht*. Tübingen: UTB, 2021.
9. Gavella, Nikola. *Osobna prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000.
10. Grbin, Ivo. „Odgovornost za štetu po osnovi krivnje“. U: *Odgovornost za štetu*, ur. Marica Kuzmić, 3-19. Zagreb: Inženjerski biro, 2004.
11. Herceg Pakšić, Barbara. „*Quo vadis*, sramoćenje? O (ne)opravdanosti umanjenja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj - europski standardi kao smjernice za uređenje“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 43, br. 1 (2022): 129-145.
12. Herceg Pakšić, Barbara. „*Quo vadis*, sramoćenje? O (ne)opravdanosti umanjenja opsega kaznenopravne zaštite časti i ugleda u Republici Hrvatskoj - povijesni, pozitivnopravni i poredbeni argumenti“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 42, br. 3 (2021): 799-815.
13. Horvatić, Željko, Davor Derenčinović i Leo Cvitanović. *Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.

14. Horvatić, Željko i Zvonimir Šeparović. *Kazneno pravo posebni dio*. Zagreb: Masmedia, 1999.
15. Malović, Stjepan. „Ima li granice slobodi medija“. *Politička misao* 41, br. 1 (2004): 32-41.
16. Malović, Stjepan. „Masovno komuniciranje“. U: *Masovno komuniciranje*, ur. Stjepan Malović, 43-137. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2014.
17. Malović, Stjepan. *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2005.
18. Malović, Stjepan. „Uloga novinara u društveno odgovornom poslovanju“. *Medijska istraživanja - Politička misao* 42, br. 4 (2005): 91-96.
19. Musa, Ilija. *Medijsko pravo, sloboda izražavanja u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj*. Mostar: Školska naklada d.o.o., 2017.
20. Novoselec, Petar. „Zaštita časti i ugleda u novom Kaznenom zakonu“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 66, br. 4 (2016): 443-468.
21. Obradović, Đorđe. „Ljudska prava i sloboda govora“. *Medijski dijalozi* br. 4 (2009): 139-149.
22. Pavlović, Šime. *Kazneno pravo*. Rijeka: Libertin naklada, 2015.
23. Petersen, Jens. *Medienrecht*. Munchen: Verlag C.H. Beck, 2010.
24. Popović, Jasmina. „Nema slobodnih novinara“. *Medijska istraživanja* 6, br. 2 (2000): 129-133.
25. Radolović, Aldo. „Odnos prava osobnosti i medijskog prava“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 28, br. 1 (2007): 1-49.
26. Radolović, Aldo. „Specifični postupovnopравни problemi u zaštiti prava osobnosti“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63, br. 3-4 (2013): 695-715.
27. Ruždjak, Marijan. *Zakon o javnom informiranju*. Zagreb: Narodne novine, 1992.
28. Skoko, Božo i Denis Bajs. „Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnosti zaštite privatnosti, časti i ugleda“. *Politička misao* 44, br. 1 (2007): 93-116.
29. Vedriš, Mladen i Petar Klarić. *Građansko pravo. Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*. Zagreb: Narodne novine, 2003.
30. Vilović, Gordana. *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu 1999.-2000*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2004.
31. Vodinelić, Vladimir. *Pravo masmedija*. Skripta. Beograd: Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, 2003.

Pravni propisi:

1. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.
2. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 1/06.
3. Preporuka Komisije (EU) 2022/758 od 27. travnja 2022. o zaštiti novinara i boraca za ljudska prava uključenih u javno sudjelovanje od očito neosnovanih ili zlonamjernih sudskih postupka, SL 138/30, 17.05.2022.
4. Rezolucija 1577 (2007) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe od 4. listopada 2007., *Prema dekriminalizaciji klevete*. Pristup 15. prosinca 2023. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>
5. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20., 80/22.
6. Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04., 84/11., 81/13., 114/22.
7. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.

8. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine, br. 151/03., 110/07., 45/11., 143/12., 114/22., 114/23.
9. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.

Sudska praksa:

1. ESLJP, Axel Springer AG protiv Njemačke, br. zahtjeva 39954/08 od 7. veljače 2012.
2. ESLJP, Balaskas protiv Grčke, br. zahtjeva 73087/17 od 5. studenoga 2020.
3. ESLJP, Bedat protiv Švicarske, br. zahtjeva 56925/08 od 29. ožujka 2016.
4. ESLJP, Cumpănă i Mazăre protiv Rumunjske, br. zahtjeva 33348/96 od 17. prosinca 2004.
5. ESLJP, Delfi AS protiv Estonije, br. zahtjeva 64569/09 od 16. lipnja 2015.
6. ESLJP, Frisk i Jensen protiv Danske, br. zahtjeva 19657/12 od 5. prosinca 2017.
7. ESLJP, Jersild protiv Danske, br. zahtjeva 15890/89 od 23. rujna 1994.
8. ESLJP, Jurišić protiv Hrvatske, br. zahtjeva 79584712 od 8. veljače 2018.
9. ESLJP, Lingens protiv Austrije, br. zahtjeva 9815/82 od 8. srpnja 1986.
10. ESLJP, Maronek protiv Slovačke, br. zahtjeva 32686/96 od 19. travnja 2001.
11. ESLJP, Mesić protiv Hrvatske (br. 2), br. zahtjeva 45066/17 od 30. svibnja 2023.
12. ESLJP, Miljević protiv Hrvatske, br. zahtjeva 2782/12 od 8. studenog 2018.
13. ESLJP, Morice protiv Francuske, br. zahtjeva 29369/10 od 23. travnja 2015.
14. ESLJP, Narodni list d.d. protiv Hrvatske, br. zahtjeva 2782/12 od 8. studenog 2018.
15. ESLJP, Pedersen i Baadsgaard protiv Danske, br. zahtjeva 49017/99 od 17. prosinca 2004.
16. ESLJP, Petrie protiv Italije, br. zahtjeva 25322/12 od 18. svibnja 2017.
17. ESLJP, Reznik protiv Rusije, br. zahtjeva 4977/05 od 4. travnja 2013.
18. ESLJP, Sanchez Cardenas protiv Norveške, br. zahtjeva 12148/03 od 4. listopada 2007.
19. ESLJP, Stojanović protiv Hrvatske, br. zahtjeva 23160/09 od 19. rujna 2013.
20. ESLJP, Tolle protiv Hrvatske, br. zahtjeva 41987/17 od 10. prosinca 2020.
21. ESLJP, Von Hannover protiv Njemačke (br. 2), br. zahtjeva 40660/08 i 60641/08 od 7. veljače 2012.
22. Općinski građanski sud u Zagrebu, P-1244/19 od 18. svibnja 2021.
23. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-203/1997 od 8. travnja 1998.
24. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1558/2000 od 19. veljače 2004.
25. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-87/02 od 28. siječnja 2003.
26. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-Us 44/2018. od 28. veljače 2019.
27. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-759/81 od 12. svibnja 1981.
28. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-804/98 od 5. rujna 2002.
29. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-969/12 od 10. srpnja 2012.
30. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1243/2008 od 6. srpnja 2011.
31. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1437/2018 od 6. listopada 2020.
32. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1680/01 od 8. listopada 2004.
33. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2074/15 od 6. lipnja 2018.
34. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2769/16 od 6. prosinca 2016.
35. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-553/15 od 22. ožujka 2016.
36. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-651/13 od 22. siječnja 2014.
37. Županijski sud u Karlovcu, Kž-435/06 od 26. svibnja 2008.
38. Županijski sud u Splitu, Gž-463/2021 od 18. lipnja 2021.
39. Županijski sud u Splitu, Gž-1764/2017 od 7. studenog 2017.
40. Županijski sud u Splitu, Gžmed-2/2015 od 12. ožujka 2015.
41. Županijski sud u Varaždinu, Kž-491/16 od 11. siječnja 2017.
42. Županijski sud u Velikoj Gorici, Gž-1474/2019 od 16. siječnja 2020.

43. Županijski sud u Vukovaru, GŽ-1089/2012 od 14. travnja 2015.
44. Županijski sud u Zagrebu, GŽ-2000/16 od 23. travnja 2018.
45. Županijski sud u Zagrebu, GŽ-2579/2021 od 22. travnja 2022.
46. Županijski sud u Zagrebu, GŽ-2855/2021 od 5. srpnja 2022.

Mrežne stranice:

1. *Državni zavod za statistiku*. Pristup 1. studenog 2023. <https://dzs.gov.hr>
2. *Izvjешće o prosvjedu novinara 2. ožujka 2019. Hrvatsko novinarsko društvo*. Pristup 2. prosinca 2023. <https://www.hnd.hr>
3. Malović, Stjepan. *Senzacionalizam, potreba tržišta, nemoć novinara ili imperativ profita?* Pristup 2. prosinca 2023. <http://www.media.ba/menadzment-novinarstvo/senzacionalizam-potreba-trziste-nemoc-novinara>
4. Opatić Nikola. *Građansko-pravna odgovornost novinara za počinjenu štetu zbog objavljene informacije u mediju*. Pristup 2. prosinca 2023. <https://www.fpzg.unizg.hr>

Mijo Galiot*
Vanesa Brizić Bahun**

Summary

JOURNALISTS AS RESPONSIBLE PERSONS IN VIOLATION OF HONOUR AND REPUTATION

This paper analyses journalists as responsible persons in criminal and civil proceedings initiated for the protection of honour and reputation of those affected by information reported in the media. A brief outline is given of the relationship between the right to protection of honour and reputation on the one hand, and freedom of expression given the specific role and position of journalists on the other. Further, the rules governing the direct responsibility of journalists are analysed, specifically for each of the mentioned proceedings, so as to ascertain whether the valid legislative solutions are adequate in interpretation and application in judicial practice, taking into account the expressed principles by the European Human Rights Court. The need for further decriminalisation of offenses against honour and reputation is discussed in detail. Additionally, the paper addresses the consequences of interpretation specific legal provisions of the Media Act and the Compulsory Relations Act in judicial practice and their effects on the legal position of journalists, with the proposed solutions for the observed issues.

Keywords: *journalists; press; responsibility; right to honour and reputation; right to freedom of expression.*

---

* Mijo Galiot, Ph.D., Nominal title of Assistant Professor, University of Split, Study of Communication and Media, Judge of Municipal Court in Split; galiot1305@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4835-0555>.

** Vanesa Brizić Bahun, dipl. iur., Judge of Municipal Court in Zagreb; vanesa.brizic@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0519-1232>.

